

liteter og andet lignende. Man synes næsten det er synd for ham; måske havde han ikke tænkt at en lang løs snak skulle trykkes og udgives som visdomsord. KBL – manden selv – får plads til tirader over samfundstilstanden på forskellige områder. Det er i sig selv legitime konservative synspunkter, men dybt konventionelle og uinteressante i en sammenhæng som denne. Igen kan man ikke lade være med at spekulere over om sådanne afsnit er kommet med for at fremme en dagsorden, eller om det bare er fordi bogen er blevet til i for stor hast.

Altså, vi har at gøre med et bestillingsarbejde som skal fremstille KBL's liv og levned på en måde som passer i hans kram. Dertil er den anerkendte journalist Lasse Ellegaard blevet ansat. Men mange nuancer og spørgsmålstejn omgærder portrættet. Så har den kritiske journalist måske overlistet den beregnende erhvervsmand? Næppe. Der er tale om en symbiose. Også i andre sammenhænge, fremgår det af bogen, har KBL haft glæde af at samarbejde med personer som kulturelt og politisk har en anden profil end hans egen. KBL ved godt at et helgenportræt ville være utroværdigt. Det er meget bedre at få nuancerne med. Blot behøver det ikke være alt for præcist.

Jan Pedersen

| SIMON SPRINGER, KEAN BIRCH & JULIE MACLEAVY (RED.): *The Handbook of Neoliberalism, Routledge International Handbooks*, New York & London 2016, 637 s., £165.00.

Begrebet neoliberalisme er allestedsnærværende i det politiske og akademiske vokabular. I mange år blev begrebet anvendt til at beskrive det økonomiske paradigmeskifte, der begyndte i Storbritannien i 1979 og i USA i 1980, hvor henholdsvis Margaret Thatcher og Ronald Reagan kom til magten. Mens vestlige regeringers økonomiske politik tidligere havde været drevet af en ambition om at skabe fuld beskæftigelse gennem aktiv statslig udjævning af de økonomiske konjunkturer, var den nye økonomiske politik baseret på ambitionen om at fremme konkurrencen gennem privatisering, udlicitering og deregulering. Det var især kritikere af denne udvikling, der tog betegnelsen neoliberalisme i brug. Siden er betegnelsen imidlertid ofte blevet anvendt i flæng som skældsord for alskens nye og angiveligt dårlige samfundsmæssige udviklinger. Samtidig er der få – hvis nogen overhovedet – der identificerer sig som neoliberale i den politiske debat. Vi synes således at leve i en neoliberal verden uden neoliberale.

I de akademiske miljøer er reaktionen på den udbredte begrebslige forvirring dobbelt. På den ene side argumenterer en række forskere for, at begrebet neoliberalisme er for diffust, altomfattende og politisk

ladet til at have nogen form for analytisk værdi, og at vi derfor skal op-høre med at bruge det. På den anden side fastholder en gruppe forskere, at begrebet har stor analytisk relevans og anvendelighed, og arbejder målrettet mod at afklare fænomenets oprindelse, udbredelse og kendetegn. Til disse hører Simon Springer, Kean Birch og Julie Mac-Leavy, der med *The Handbook of Neoliberalism* har forsøgt at samle og systematisere den omfattende og tværfagligt anlagte forskning i emnet, som har fundet sted i de sidste to årtier.

Værket indeholder hele 53 artikler, der er inddelt under syv tema-tikker: *Origins*, *Political implications*, *Social tensions*, *Knowledge produc-tions*, *Spaces*, *Nature and environments* og *Aftermaths*. Ifølge redaktørernes indledning er de fleste forskere enige om, at neoliberalismen er kendetegnet ved ambitionen om at udbrede markedsmekanismer til alle dele af samfundslivet, og at denne markedsliggørelse foranstalles af den stærke stat (s. 2). De enkelte bidrag anvender imidlertid mange og forskellige definitioner af og analytiske tilgange til emnet.

De bedste bidrag er skrevet af de forskere, der forbinder neoliberalisme med idéer, personer og institutioner med relation til det såkaldte Mont Pèlerin Society, en transnational organisation af intellektuelle, politikere samt videnskabs- og forretningsmænd, som blev stiftet i april 1947 på initiativ af den østrigske økonom Friedrich von Hayek. Hvordan the Mont Pèlerin Society har fungeret som en art tankekollektiv, hvorfra idéer om nye liberale økonomiske og sociale ordner er blevet spredt og implementeret i den vestlige verden fra 1950'erne til i dag, er blændende beskrevet i sociologen Dieter Plehwes bidrag i sek-tionen om *Origins*. Her findes desuden et uovertruffent bidrag om den såkaldte Chicago School of Economics skrevet af videnskabshistorikerne Edward Nik-Khah og Robert van Horn, som bl.a. understreger, at the Chicago School of Economics ikke kun har sigtet mod at eliminere regulering, men også mod at udvikle et nyt sæt af økonomiske guide-lines til, hvordan regulatorer kan lovgive med henblik på at udbrede bestemte former for markedsmekanismer. Informativ er også en række af de statsteoretisk anlagte analyser af neoliberalisme som udtryk for forskellige former for kapitalistiske reguleringssystemer. Fremhæves kan bl.a. sociologen Bob Jessops forsøg (i sektionen *Spaces*) på at udsønde fire typer neoliberale projekter i den vestlige verden og geo-grafen Manuel B. Aalbers' perspektiv (i sektionen *Aftermaths*) på neoliberalisme som den finansielle sektors forsøg på at dominere stat og samfund.

The Handbook of Neoliberalism er dog også kendetegnet af en række problemer. For det første virker neoliberalisme-begrebet påklippet i mange af bidragene. Man får det indtryk, at en del af forfatterne hverken er interesseret i eller vidende om neoliberalisme, men primært

refererer til begrebet for at kunne passe ind i bogen. Denne „neoliberalisering“ af alverdens emner fra medier og race til kærlighed og klima sker i mange tilfælde gennem et væld af referencer til (ofte luftige) begreber, sammenhænge og narrativer, som er udfoldet i værkets andre bidrag. Herved er værket med til at skabe og legitimere et stort, men også diffust, selvrefererende og problematisk catch-all felt under etiketten neoliberalisme. For det andet er bogen kendetegnet af en række bemærkelsesværdige udeladelser, hvad angår bidragsydere og emner. Ikke mindst kan det undre, at Phillip Mirowski, der med sine mange bidrag om økonomividenskaben, the Mont Pèlerin Society og den økonomiske krise er feltets absolutte nøgleperson, ikke er med. Derudover glimrer bl.a. Jamie Peck (urban geografi), William Davies (sociologisk teori), David Harvey (klassekamp), Melinda Cooper (familieværdier) og Colin Crouch (politisk økonomi) ved deres fravær. I forhold til et dansk publikum skal det også nævnes, at værket intet har at sige om skandinaviske udviklinger.

Kan bogen anbefales? Ja og nej. Den er værd at orientere sig i på grund af de enkelte fremragende bidrag og de omfattende litteraturlister, men absolut ikke værd at læse fra ende til anden. Dertil er bidragenes relevans og niveau for svingende. Og hvis målet er et egentlig overblik over feltet, kan det anbefales at supplere læsningen med værker skrevet af nogle af de ovenfor nævnte forskere.

Niklas Olsen

| ANNE KATRINE GJERLØFF, ANETTE FAYE JACOBSEN, ELLEN NØRGÅRD & CHRISTIAN YDESEN: *Da skolen blev sin egen. 1920-1970*, bind 4 af *Dansk skolehistorie*, red. Charlotte Appel & Ning de Coninck-Smith, Aarhus Universitetsforlag, Aarhus 2014, 422 s., 399,95 kr.

| NING DE CONINCK-SMITH, LISA ROSÉN RASMUSSEN & IBEN VYFF: *Da skolen blev alles. Efter 1970*, bind 5 af *Dansk skolehistorie*, red. Charlotte Appel & Ning de Coninck-Smith, Aarhus Universitetsforlag, Aarhus 2015, 476 s., 399,95 kr.

Fembindsværket *Dansk skolehistorie* er et af de sidste årtiers mest ambitiøse og vellykkede kulturhistoriske bogværker, der samtidig dækker et centralt historisk forskningsfelt (se også anmeldelsen af bind 2 i *Historisk Tidsskrift* 114:2, s. 622-626). Takket været en stor bevilling fra Carlsbergfondet i perioden 2009-14 og med støtte fra Aarhus Universitet, hvor projektet har haft til huse på Institut for Uddannelse og Pædagogik, har i alt 12 forfattere, under kyndig redaktion af lektor, dr.phil. Charlotte Appel og professor MSO, dr.phil. Ning de Coninck